

ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ АЛЕКСАНДРІЙСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ КОМПЛЕКТУВАННЯ

Бібліотека Александріна¹ (مكتبة الاسكندرية)² – одна з найстаріших бібліотек у світі. В давні часи вважалася найбільшим книгосховищем (خزانة الكتب)³ античного світу (її фонд становив приблизно від 700–800 тис. манускриптів⁴ (ряд джерел вказує на цифру в 1 млн.⁵)). Заснована при Мусейоні⁶ і на початку свого існування виконувала роль довідкового центру для вчених, які там працювали. У наш час ситуація суттєво змінилась, і бібліотека Александріна стала організатором так званого „Нового Мусейону” (ряду науково-дослідницьких центрів та філій, що за ідейними особливостями ідентично повторюють давні підрозділи Александрійського музею). Вивчаючи історичні відомості, можна прийти до цікавих висновків, що деякі бібліотечно-бібліографічні операції давніх часів продовжують своє існування в сучасній “Мактабат аль-‘Іскандаріййат”. Це стосується процесу давнього комплектування фондів, а саме переписування книг безпосередньо в стінах бібліотеки. Однак у наш час ці процедури застосовуються не для комплектування, а для збереження, оцифрування та відновлення давніх папірусів, що можуть бути втрачені внаслідок різних обставин. Якщо за часів Птолемея Другого переписували книги перською, ефіопською та іудейською мовами, то зараз перепис здійснюється, головним чином, арабською мовою. До того ж існують певні труднощі, пов’язані з копіюванням давніх арабських шрифтів⁷ та орнаментів, дослідженню яких у Єгипті присвячені цілі книги і навіть книжкові зібрання. Слід зазначити, що при комплектуванні фондів в Александрії зважають також і на види шрифтів, таким чином, за цим критерієм можуть формуватися цілі специфічні колекції (مجموعات)⁸.

Починаючи із 48–47 рр. до н.е., бібліотека переживає трагічні часи, коли частини фондів втрачається внаслідок пожеж та пограбування міста Александрії. Незважаючи на часткові спроби поповнити втрачене з різних джерел⁹, відновленню фондів постійно заважали пограбування, конфлікти між правителями, бунти та релігійні сутички. Ініціатором одного з найбільших руйнувань книгосховища був патріарх Феофіл Александрійський¹⁰, який перетворив релігійні конфлікти¹¹ з язичниками в тотальне знищення язичницьких храмів, в одному з яких, Серапеумі¹², за даними дослідників, і розміщувалась бібліотека. Існує дві точки зору щодо цієї події: перша – під час руйнування храму згоріли всі книги (більша частина фондів); друга точка зору¹³ полягає у тому, що в Серапеумі на той час взагалі не було книг. Неабияких збитків завдали рукописам, котрі залишилися, і представники ісламу, зокрема халіф Омар Ібн Хаттаб¹⁴ (عمر ابن الخطاب), який, за переказами, спалив бібліотеку, через те що вважав книжки ворожими мусульманським віруванням. Однак всі ці трагічні події не можуть однозначно пояснити, яким чином зникла або була знищена вся Александрійська бібліотека. Це і стало початком для виникнення фантастичних гіпотез, що окремі частини бібліотеки, а зокрема пергаменти, збереглися до нашого часу і надійно заховані. Загалом, це етична проблема всієї людської цивілізації, що фонди давньої Александрійської бібліотеки загинули внаслідок релігійних непорозумінь. На початку свого існування колекції склалися із зібрань Арістотеля, який навряд чи міг внести конфлікт у філософські міркування християн та мусульман, оскільки він був дуалістом. З другого боку, багато робіт елліністичного періоду, що містилися у книгосховищі, були чудовим поєднанням науково-релігійних концепцій, які не містили радикальних ідей і не мали пропагандистського характеру, не закликали до насилля щодо будь-яких релігійних течій. Більш

того, гіпотези щодо повного зникнення фондів справді можуть бути піддані сумнівам, оскільки давня Александрійська бібліотека поділялась на чотири філії (дві з них – власне бібліотека та Мусейон, де зберігалися найцінніші видання; ще дві філії були храмовими (могила Александра Македонського (قبر بالاسكندر الاكبر)¹⁵ та Серапеум (السرابيوم)), декілька з них, за недостатньо перевіреними даними, можливо, дублювали найцінніші пергаменти. Також існує думка, що бібліотекарі знали про те, що колекції можуть бути знищені, і спеціально тримали декілька філій зі звичайними книжковими збірками для надійнішого збереження фонду.

Керівний склад у давній Александрійській бібліотеці був досить своєрідним і складався з головного жерця (كاهن رئيسي)¹⁶ (причому він виконував в основному адміністративні обов'язки і не займався бібліотечними справами), науковців (علمي العلماء)¹⁷, які жили в Мусейоні і відплачували за це своїми науковими дослідженнями), бібліотекарів امين (مكتبة امناء مكتبة)¹⁸, які за впливовістю інколи перевищували головного жерця і спеціально відбиралися царем серед найкращих вчених світу. Серед найвідоміших бібліотекарів-хранителів були Зенотот Ефеський¹⁹, Ератосфен Кіренський²⁰, Арістофан Візантійський²¹, Каллімах²² та ін. Якщо порівнювати їхні обов'язки та їхню діяльність з відповідними посадовими обов'язками нашого часу, то вони були не тільки бібліотекарями, а й науковими співробітниками, які координували та забезпечували комплектування не лише пергаментами, папірусами, а й клинописними таблицями, дошками з ієрогліфами та іншими форматами давньої літератури.

У давній бібліотеці вже були визначені та реалізовані деякі основні принципи каталогізації (т.зв. „Таблиці Каллімаха”), комплектування (бібліотекарі Александріни виявляли цінні видання, стежили за всіма іноземними суднами, що прибували до Александрії, і якщо вони привозили книги, то копіювали їх або викупували) та класифікації (художня література розподілялась на епоси, елегії, ямби, мелики, трагедії, комедії; наукова література розподілялась на 5 розділів: історія, риторика, філософія, медицина, законодавство). Авторські книги розподіляли, як правило, за алфавітним порядком. Слід зазначити, що директор сучасної Александріни Ісмаїл Серагельдін вказував, що окремі елементи давньої класифікації, як художньої літератури, так і наукової, бібліотека прагне частково використовувати в наші часи. В Александріні особливо цінуються твори давньогрецьких філософів, філологів та критиків. Філософія, риторика та філологія також користуються традиційною увагою як комплектаторів, так і читачів.

Давня бібліотека Александрії фізично закінчила своє існування приблизно в 391 році н.е. внаслідок систематичних збройних конфліктів, пожеж та нападів фанатичних християн²³ і мусульман. У наш час Ісмаїл Серагельдін заперечує будь-які релігійні напрями діяльності Александріни і засуджує фанатизм ісламістів та радикальних ісламських фундаменталістів²⁴.

Відновлення²⁵ бібліотеки стало можливим тільки в наш час, зокрема у 2002 р., коли завдяки зусиллям ЮНЕСКО й урядів Єгипту, Японії, Норвегії та інших країн була збудована унікальна нова будівля. Підземне книгосховище бібліотеки також можна вважати своєрідним та унікальним, воно розраховане на 8 млн. томів, цікавим доповненням до усього комплексу Александріни є планетарій. Станом на 2007 р. фонди бібліотеки досягли таких показників: 10 тис. – рідкісні книги, 100 тис. – манускрипти (головним чином, арабською мовою), 50 тис. – аудіовізуальні матеріали, 22 300 – книги арабською мовою (в основному сучасні), 35 300 – книги європейськими мовами²⁶. Саме такі, за рекордні 5 років, показники були досягнуті внаслідок тісної та продуктивної кооперації Александрійської бібліотеки з Британською бібліотекою, Нью-Йоркською публічною бібліотекою, Бібліотекою Конгресу США, Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського, Російською державною бібліотекою та іншими найбільшими бібліотеками світу. Підписані договори про співробітництво та створення спеціальних колекцій з Російською державною бібліотекою, започаткований книгообмін з Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського²⁷ (з 2002 року НБУВ отримує від Александрійської бібліотеки продовжуване видання „Bibliotheca Alexandrina” та пропонує списки-пропозиції книг, у відповідь Національна бібліотека

В.І. Вернадського надсилає свої списки книг, серед яких – видання науково-дослідних інститутів Академії наук України).

Книгообмінні зв'язки з Александріною²⁸ фактично починались із відправки відділом комплектування іноземною літературою²⁹ Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського дарів в Александріну.

Найбільша та найперша відправка та передача дарів відділом іноземного комплектування Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського Александрійській бібліотеці була зареєстрована актом від 21.02.2002. На той момент було передано 65 видань. Серед відправлених публікацій: Вернадський В.І. Дневники. 1917–1921. – К., 2001; Все про Україну. Комплект із двох книг. Т. 14; т. 2. – К., 2000; Грушевський М. Із літературної спадщини... – К., 2000; Давня історія України. В трьох томах. Т. 1; т. 2; т. 3. – К., 1997–2000; Жулинський М. Заявити про себе культурою. – К., 2001; Історія Національної академії наук України 1924–1928. – К., 1998; Історія укр. літератури ХХ ст. Кн. 1–2. – К., 1998; Каталог палеотипов из фондов ЦНБ им. В.И. Вернадского. – К., 1995; Київський літопис ХХІ ст. – К., 2001; Орфографічний словник української мови. – К., 1999; Петрук В. Велика Скіфія – Оукраїна. – К., 2001; Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.

Наступний акт, а саме від 14.03.2002 р., зареєстрував передачу в Александріну 13 видань, серед яких були: Відзнаки президента України. – К., 1999; Собор Святої Софії в Києві. – К., 2001; Базили К. Сирия и Палестина. Ч. 1. – Одесса, 1862; Кримський А. Вступ до історії Туреччини. – К., 1926; Крымский А. История арабов... – М., 1903; Крымский А. История мусульманства. Ч. 1 и 2. – М., 1904; Крымский А. История Сасанидов... – М., 1905 та ін.

Ще один акт про передачу друкованої продукції датується 2.04.2002 р. На той час було відправлено в дар 14 видань та портретів, серед них – портрети українських діячів (всього 10). До складу дарів входили копії таких видань: Путишество Волнея въ Сирию и Египеть. Ч. 1. – М., 1791; Новый Египеть. – Санктпетербургъ, 1871; Путишество Волнея в Сирию и Египеть. Ч. 2. – М., 1793; Athanasii kircheri soc iesv OE DIPI AEGY PTIACI. – R., 1800.

28.12.2002 р. завдяки зусиллям сектору міжнародного книгообміну НБУВ через посередництво МЗС України з Александрійської бібліотеки, а також посольств Єгипту та Тунісу була передана література до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у кількості 43 одиниць³⁰. Ці видання зберігаються у фондах НБУВ, серед них: видання Центральної організації Александрійської бібліотеки (АРЕ) „Catalogue of Manuscripts in The Municipal Library of Alexandria (Maktabat al Baladia)” (Part I: Sciences (Physics – Mathematics – Astronomy – Medicine)); видання Центральної організації Александрійської бібліотеки (АРЕ) „Catalogue of Manuscripts in Abu'l Abbas Almorsi Library” (Part I); Видання Центральної організації Александрійської бібліотеки (АРЕ) „Catalogue of Manuscripts in The Islamic Institute/Somouha (Al Ma'Ahad ad Deni)” (Part I: Logic, Mathematics, Physics); Mostafa El-Abbadi „Life and Fate of the Ancient Library of Alexandria”, 1992; проспект „The Ancient Library of Alexandria”; видання Центральної організації Александрійської бібліотеки (АРЕ) „Quranic Manuscripts in Alexandria”; проспект „Manuscripts and Rare Books Administration”; проспект „Manuscripts center”; проспект „Impressions of Alexandria: The Awad Collection”; Ibn al Haytam, „The Trace on the Moon's Face”, 2002 (книга англ., араб., фр. та нім. мовами); Maquam Ech-Chahid „Symbole&Immortalite”, 2002 (книга фр. мовою) та ін. видання.

У березні 2006 року сектор міжнародного книгообміну Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського відправив до Александріни публікації, що були замовлені зі списків-пропозицій. Серед цих книг: Золоті торгові марки. 2001 р.; Мистецтво України 1991–2003. Альбом. 2003 р.; Кості І. Чорнобиль. Сповідь репортера. 2002 р.; Гоголь М. Тарас Бульба. 2003 р.; Вечерський В. Спадщина містобудування. 2003 р.; Вечерський В. Архітектурна й містобудівна спадщина... 2001 р.; Панорама охорони здоров'я населення України. 2003 р.; Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки. 2003 р. та ін. видання.

Таким чином, слід зазначити, що у 2002–2006 рр. між НБУВ та бібліотекою

Александріною існував в основному тільки книжковий обмін, періодичними та продовжуваними виданнями бібліотеки не обмінювались (нині Александріна надсилає до НБУВ своє продовжуване видання "Bibliotheca Alexandrina"). У 2009–2010 рр. була досягнута домовленість щодо обміну трьох українських журналів на два арабських видання, однак через фінансові труднощі цей договір було відкладено до 2012 року. Слід також зазначити, що представники Александріни не один раз повідомляли, що вони мають певні проблеми з каталогізацією та перекладами назв українських журналів, тому висловили побажання, щоб усі журнали, що відправляються до них з НБУВ, були англійською мовою або мали розширені анотації англійською чи французькою.

Сучасна Александріна не є бібліотекою в класичному розумінні цього слова, це своєрідне бібліотечно-наукове містечко із власними науково-дослідними інститутами, музеями, кінотеатрами, розважальними центрами та арт-галереями. У цьому контексті це і є той самий „Новий Мусейон”, до розвитку якого прагнули Ератосфен, Каллімах та інші давньогрецькі мудреці. Таким чином, усі бібліотечні служби, а зокрема комплектування, класифікація, каталогізація та довідково-бібліографічні апарати, мають цілком помітну туристичну спрямованість. У широкому розумінні, бібліотека Александріна має справляти враження на читача не тільки фондами, а й візуальними та архітектурними винаходами, які впливають на відвідувача, змінюють його звичне розуміння дійсності, переносять його до давнього науково-релігійного містичного Храму знань, де боги – це дивовижні музи, де кожен науковець-бібліотекар – це окрема епоха, а кожна полиця з книгами – то Всесвіт, який не має ні початку, ні закінчення свого існування. І справді, така концепція зробила свою справу, і тепер керівництво Александріни прагне заповнити відвідувача, що бібліотечні фонди – це не тільки інтелектуальний бібліотечний пласт, а й культурний та філософський. Таким чином, була досягнута одна з основних ідей давньої бібліотеки – що існує не тільки збереження книг, не лише обслуговування читачів, а й наближення їх до розуміння мистецтва, новітніх досягнень культури та до дивовижних винаходів майбутнього.

Як вже зазначалося вище, книгосховище Александріни розраховане на 8 млн. одиниць збереження. Враховуючи амбіційні плани директора бібліотеки Ісмаїла Серагельдіна, в найближчі декілька років (2011–2014) ми, можливо, будемо спостерігати переповнення цих приміщень літературою та будівництво нових філій. Розподіл фондів має відбуватися таким чином: на 500 тис. од. збереження на відкритих полицях розрахований головний читальний зал Александріни³¹, решта, а це 7 млн. 500 тис. од. зберігання, будуть розміщуватися у внутрішніх спеціальних приміщеннях книгосховища. На момент 2010–2011 рр. французький депозитарій бібліотеки налічував 500 тис. томів³². Загальні колекції Александріни станом на 2009–2010 рр.³³ були такими: 270 538 од. зберігання у відкритих стеках (полицях), 61 991 од. зберігання в закритих стеках, французький депозитарій та ще не опрацьована література – 540 969 од., колекції Шейді Абдель Саляма та ін. мистецтвознавців – 4 249 од., спеціалізовані бібліотечні колекції (включаючи мультимедійні матеріали) – 101 060 од., картографічний фонд – 5 970 од., дисертації – 76 652 од., інші депозитарні колекції – 25 628 од., цифрові колекції (в тому числі книги, що доступні тільки в цифровому форматі) – 8 401 од., друковані наукові журнали (в тому числі депозитарні) – 7 300 од., газети та ілюстровані журнали – 87 назв, онлайн бази даних³⁴ (у тому числі депозитарні бази даних)³⁵ – 41 база, електронні журнали – 50 804 назви, електронні книги – 84 949 од. Увесь фонд складав 1 238 639 од. У головному читальному залі вся література розміщена за багатьма рубриками (однак основних десять) і засистематизована за десятковою класифікацією Дьюї (тут можна помітити вплив Бібліотеки Конгресу, яка, однак, на цей момент вже її не використовує, а використовує КБК або LCC). Основна частина фонду включає в себе всі типи друкованої продукції, зокрема книги, журнали, звіти конференцій, звіти науково-дослідних та культурних підрозділів Александріни та інших арабських бібліотек, карти, довідкові та довідково-бібліографічні матеріали. Спеціальні фонди включають у себе: мультимедію, депозитарну документацію, університетські наукові роботи та дисертації різних ступенів, документи незвичних та оригінальних форматів (міні-книжки, сувенірні видання у вигляді картин, скульптур та ін.) і звичайні друковані видання. Окрім цього, існують спеціальні

закриті колекції, доступ до яких заборонений через вік, стан, цінність, реставрацію та інші критерії, які були заявлені Александріною. Всі видання із закритих фондів можуть бути надані читачеві за спеціальною заявою, поданою до довідкового столу.

Сучасна бібліотека Александріна стала не тільки послідовницею давнього Мусейону, а й частковою послідовницею філософських ідей так званої Александрійської школи, що впливала на світогляд у першу чергу науковців та бібліотекарів. У різні часи ці ідеї перебували між полюсами двох цікавих філософій, а саме неоплатонізму та Александрійської богословської школи. Ці напрями шляхом поступового змішування поглядів єгиптян та елліністичної культури стали прообразами подальшого формування Александріни як найбільшого наукового центру за Птолемея Другого Філадельфа. І тут цілком слушно буде сказати, що для Мусейону та давньої бібліотеки еліністичний світ був суттєвою підтримкою через набуття нових знань про давньогрецьку філософію та комплектування бібліотеки творами давньогрецьких письменників та ораторів. Це був час сприйняття світу очима еллінів, для яких не було меж, швидко засвоювалися нова інформація та культура, існувала унікальна наукова база, що дозволяла гуманістично подивитись на навколишній світ. Під час елліністичного періоду Александрійської школи (323–30 рр. до н.е.) єгиптяни запозичили безліч психологічних архетипів³⁶ та письменницьких прийомів давніх греків, що є знайомими і в наш час. Арабський період Александрійської школи (30 р. до н.е. – 640 р. н.е.) – це інший період, коли араби, використовуючи набуті раніше знання, почали пропускати свої ідеї через призму грецьких мислителів. Слід зазначити, що філософія Александрійської школи змогла на тривалий час об'єднати у стінах Мусейону не тільки греків з арабами, а й римлян та іудеїв. Основними рисами цієї школи, що безпосередньо впливала на ідеї бібліотекарів-науковців давньої Александрійської бібліотеки, слід вважати: дуже серйозне ставлення до науки, високе зосередження розумових та інтелектуальних здібностей на вирішенні наукових завдань та проблем, прискіпливе ставлення до помилок (через що великою повагою користувалися граматисти), поява перших універсальних науковців-енциклопедистів (зокрема, йдеться про Зенодота Ефеського, Ератосфена Кіренського, Арістарха Самофрацького та багатьох ін.), оцінка пам'яток культури та рішення про їхнє збереження (прообрази перших наукових бібліотек), прискіпливість у вивченні мов (передання чистоти вимови, точність граматичних конструкцій, правильність написання слів, речень, техніка римування та побудови вірша), підвищене і часто анцентруйоване перебільшення значення критики, відсутність поетичного творчого мислення одночасно з перебільшенням „тверезої науки”, без жодних відчуттів (що, власне, стала антагоністом до чуттєвої поезії, характерної для Давньої Греції) і т.д. Александрійський Мусейон того часу³⁷ (як і сучасна бібліотека Александріна) був місцем зустрічі західної та східної культури, суттєвим язичницьким³⁸ ідеологічним центром, який об'єднував у своїх стінах неоплатоніків, синкретистів, догматиків, скептиків, а також східних теософів. За таких умов (а саме через об'єднання та популяризацію ідей Арістотеля, Платона, піфагореїзму, орфізму³⁹, єгипетської релігії та давньоіндійської філософії) вчені більше займалися саме чистою наукою, а не суперечками щодо релігійних та духовних цінностей. Відповідно з точки зору наслідування виникає питання, чи буде сучасна бібліотека Александріна копіювати неоплатоністичні риси минулого, чи розвиватиметься власними шляхами.

Інформація про Александрійську школу та Мусейон проливає світло на ті сторони історичного та філософського наслідування сучасної Александріни, які наразі є найважливішими, зокрема, зосередження не тільки на зберіганні книг, а саме на формуванні великого „наукового та бібліотечного міста”. На сьогоднішній день Александріна являє собою організацію, що має у своєму складі власні вузькоспеціалізовані філії, центри, лабораторії тощо. Бібліотека складається із власне книгосховища та допоміжних підрозділів, що допомагають централізовано комплектувати спеціалізовані бібліотеки, музеї та культурні центри. Другим у цій ієрархії є Інтернет-архів (ارشيف الانترنت)⁴⁰, який використовується Александріною для зберігання електронних документів та web-сторінок, що є важливими для бібліотеки з точки зору цінності інформації.

На момент 2011 р. у складі Александріни існує шість спеціалізованих бібліотек, а саме: Спеціалізована бібліотека мистецтв, мультимедійних та аудіовізуальних матеріалів

41) مكتبة متخصصة للفنون و الوسائط المتعددة و المواد السمعية و البصرية), Спеціалізована бібліотека для слабозорих (مكتبة متخصصة للمكفوفين) 42), Спеціалізована бібліотека для дітей (مكتبة متخصصة للأطفال) 43), Спеціалізована бібліотека для юнацтва (مكتبة متخصصة للنشء) 44), Спеціалізована бібліотека мікрофільмів та мікрофіш (مكتبة متخصصة للميكروفيلم) 45), Спеціалізована бібліотека рідкісних книг та спеціальних колекцій (مكتبة متخصصة للكتب النادرة و المجموعات الخاصة) 46). Таким чином, щоб уникнути змішування спеціалізованих фондів, Александріна виокремлює їх у самостійні книгозбірні.

Заслуговує на увагу той факт, що, окрім шести спеціалізованих бібліотек, існує ще чотири музеї (متاحف) 47), в яких зберігаються, як правило, не книжкові та книжкові ресурси або виокремлені з інших колекцій манускрипти, що мають власну унікальну історію та прирівнюються до національних культурних скарбів Єгипту. Вони користуються неабиякою популярністю у відвідувачів і туристів Александрії та ідеологічно підкреслюють схожість Александрійської бібліотеки з Мусейоном, серед них: Музей пам'яток старовини (متحف للآثار) 48), Музей рукописів (متحف للمخطوطات) 49), Музей Садата (متحف للسادات) 50), Музей історії науки (متحف لتاريخ العلوم) 51).

Унікальністю та своєрідним вечірнім освітленням виділяється серед підрозділів Александріни планетарій (قبة سماوية) 52), у якому використовується високотехнологічний широкоформатний IMAX-проектор для показу масштабних фільмів, вистав та презентацій. У склад планетарію входить науково-розважальний центр для дітей під назвою Експлораторіум (قاعة استكشاف) 53), або Експлораторіум (الكسبلر ترعم). Експлораторіум – це спеціально адаптований для дітей та юнацтва центр, що поєднує наукові та розважальні елементи у своїх презентаціях та експозиціях. Головним чином, відомий своїми павільйонами „Пізнай себе“, „Пізнай своє оточення“ та „Пізнай Всесвіт“. Загальна площа закладу – 785 м². Завдяки зусиллям Міністерства туризму Єгипту у серпні 2009 року обладнання планетарію було суттєво модернізовано та оновлено, зокрема була встановлена купольна проекторна система нового покоління Digistar-3, яка може оперувати астрономічними зображеннями та презентаціями у форматі 3D. Підрозділ сам по собі унікальний, комплектується технічною та науково-популярною літературою з астрономії, цифровими носіями різних форматів, звітами конференцій IPS 54), журналами IPS (Planetarian, IPS News), а також брошурами, програмами конференцій, звітами європейських та арабських обсерваторій.

Окремим центром, що має більш презентаційний, а не бібліотечний характер, є Культуррама (بانوراما حضارية) 55), культурно-історична панорама, яка складається з дев'яти цифрових екранів, що разом утворюють унікальну інтерактивну систему. Культуррама пропонує відвідувачам презентації з історії Єгипту (від подій, що були 5000 років тому, і до наших днів). Співробітники цього підрозділу безпосередньо співпрацюють із фондами та базами даних Музею історії науки, Музею рукописів та Музею пам'яток старовини Александріни.

Унікальним за своїми технічними та інформаційними можливостями вважається Центр VISTA 56) (فيستا) Александрійської бібліотеки, що дозволяє дослідникам трансформувати двовимірну інформацію у формат 3D. Крім того, до інтерактивних систем входять програми, що дозволяють моделювати природні, космічні та інженерні об'єкти. Можливо, у найближчому майбутньому дослідники Александріни зможуть запропонувати навіть книги та цілі колекції у форматі 3D.

Крім цього, до складу Александрійської бібліотеки входять вісім академічних дослідних центрів, а саме: Дослідний центр Александрії та Середземного моря (مركز دراسات الاسكندرية و حضارة البحر المتوسط) 57), Дослідний центр мистецтв (مركز الفنون) 58), Дослідний центр каліграфії (مركز الخطوط) 59), Центр спеціальних досліджень та програм (CSP) 60), Міжнародна школа (інститут) інформаційних досліджень (ISIS) 62) (المعهد الدولي للدراسات المعلوماتية) 63), Дослідний центр рукописів (مركز المخطوطات) 64), Центр дослідження документації, присвяченої культурній та природній спадщині (مركز توثيق التراث الحضاري و الطبيعي) 65), Александрійський центр елліністичних досліджень (مركز الاسكندرية للدراسات الهلنستية) 66).

Александрійська бібліотека – бібліотека нового покоління – зайняла почесне місце у сфері креативної діяльності, творчості та відзначилась дивовижним об'єднанням

наукової та власне світсько-просвітницької ідеології. Цей сучасний заклад ефективно реалізує передачу та обмін ідей та інформації, координує процес засвоєння інформації різними соціальними прошарками населення, надає недостатньо захищеним верствам доступ до всіх наявних фондів. Доказом цього є наявність 15 постійно діючих виставок, більшість із яких, окрім репрезентативної діяльності, займаються також науковими дослідженнями, матеріали яких зберігаються в основних фондах Александріни. Виставки часто публікують свої звіти та інформацію про нові надходження картин, скульптур та літератури, таким чином, здійснюється певний „кругообіг комплектування” (тобто Александріна сама публікує частину видань і ними ж комплектується), що особливо важливо за відсутності прав⁶⁷ на обов'язковий примірник. У 2010–2011 рр. постійно працюють такі виставки та галереї: “Александрійські враження: Колекція Авада⁶⁸”, „Світ Шаді Абдель Саляма⁶⁹”, виставка арабської каліграфії, виставка історії арабського книгодрукування, об'єднані виставки „Арабо-мусульманські астрономічні та наукові прилади” (інша назва – „Зоряні вершники”) та виставка вибраних робіт сучасного єгипетського мистецтва, „Арабська мистецька книга”, „Мохі Ельдін Хусейн⁷⁰: Творча подорож” (фото з цієї виставки та деяких інших можна побачити на сайті бібліотеки Александріни)⁷¹, виставка Абделя Саляма Еїда⁷², колекція арабського фольклорного мистецтва Реайї Ель-Німір та Абделя-Гхані Абу Ель-Енеїн⁷³, „Сеїф та Адхам Венлі⁷⁴: Рух та мистецтво”, „Вибрані мистецькі твори Адама Хеніна⁷⁵”, „Вибрані мистецькі твори Ахмеда Абдель-Вахаба⁷⁶”, „Вибрані мистецькі твори Хамеда Саеда⁷⁷”, „Вибрані мистецькі твори Хасана Солімана⁷⁸”, виставка скульптур та ін.

Крім постійно діючих виставок, у приміщенні Александріни містяться чотири галереї для тимчасових презентацій, Центр для проведення конференцій (розрахований на 1000 осіб), а також Форум для переговорів (організований з 2004 року).

Також слід зауважити, що Александрійська бібліотека є інформаційним центром підтримки та хостингу⁷⁹ для таких науково-дослідних інститутів: Академії Александрійської бібліотеки (АВА)⁸⁰, Арабської спілки наукової та технічної етики (ASEST)⁸¹, Фонду Анни Ліндх⁸² з підтримки діалогу між культурами, Інституту вивчення миру (IPS)⁸³ при організації Сюзанни Мубарак⁸⁴, „Рух жінок за мир”, Медичного дослідного проекту НСМ, Центру права та розвитку Жана Рене Дюпуї, Арабського регіонального представництва Академії наук зі світового розвитку (ARO-TWAS)⁸⁵, Регіонального представництва Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій (IFLA), Секретаріату арабських національних комісій UNESCO, Близькосхідної та Північноафриканської мережі з вивчення економіки навколишнього середовища (MENANEE)⁸⁶ й Арабської жіночої мережі з вивчення наук і технологій (ANWST)⁸⁷.

Декрет президента Єгипту № 76 від 2001 р. передбачає, що керівництво Александріною здійснюється трьома уповноваженими структурами: Радою покровителів, Радою довірених осіб та президентом бібліотеки. Відповідно Рада покровителів складається з числа відомих у світі осіб з різних країн та континентів, кількість представників має бути не менше восьми, але не більше двадцяти чотирьох. Всі вони, як правило, запрошуються до складу Ради від імені президента Єгипту. До Ради покровителів входять такі особи: президент Франції, королева Іспанії, генеральний директор UNESCO, а також інші делегати з різних країн. Президент Єгипту вважається головою Ради покровителів, у той же час міністр освіти Єгипту є секретарем.

Друга уповноважена структура, а саме Рада довірених осіб, займається більш локальними питаннями організації роботи Александріни і, як правило, надає Раді покровителів довідки, поточні та перспективні плани і звіти роботи окремих підрозділів та науково-дослідних центрів. Серед представників Ради довірених осіб – Набіль Ель-Арабі (міністр закордонних справ Єгипту), Мохамед Х.А. Хассан (представник Судану), Емад Абу Газі (міністр культури Єгипту) та ін.

Структура Александрійської бібліотеки є такою. Центральним ядром управління є представництво президента бібліотеки (مكتب مدير المكتبة)⁸⁸. Існує поділ підрозділів на спеціальні (управління) та загальні: спеціальні надають оперативну довідкову та організаційну інформацію безпосередньо президенту (директору) бібліотеки, загальні – проводять роботу над розвитком бібліотечного фонду. Серед спеціальних підрозділів – Секретаріат (إدارة السكرتارية)⁸⁹, спеціальні радники (المستشارون)⁹¹, юридичне управління

бібліотеки (الإدارة القانونية)⁹², внутрішній аудит бібліотеки (المراجعة الداخلية)⁹³, управління технічного співробітництва (التعاون الفني)⁹⁴, Управління видавництвом ((إدارة النشر)⁹⁵, Фінансове управління (الشؤون المالية)⁹⁶, Інститут вивчення миру (معهد دراسات السلام)⁹⁷, блок (група)⁹⁸ розвитку ресурсів (وحدة تنمية الموارد)⁹⁹. Всі загальні підрозділи розміщені за ієрархічною системою, найбільшими вважаються сектори¹⁰⁰, всього їх в Александрії п'ять¹⁰¹: (сектор з академічних та культурних питань (قطاع الشؤون الأكاديمية و ثقافية)¹⁰², сектор зовнішніх зв'язків (قطاع العلاقات الخارجية)¹⁰³, сектор фінансів та адміністрації (قطاع الشؤون المالية)¹⁰⁴, сектор інформаційних та комунікаційних технологій (قطاع تكنولوجيا الاتصالات)¹⁰⁵ та бібліотечний сектор (قطاع المكتبات)¹⁰⁶. Відповідно сектори поділяються на менші підрозділи, або департаменти (управління)¹⁰⁷. Департаменти, у свою чергу, поділяються на секції (відділення)¹⁰⁸, а секції – на блоки (групи)¹⁰⁹. Відповідно блоки є вже нероздільними найменшими підрозділами Александрійської бібліотеки. Слід зауважити, що деякі секції, блоки та департаменти не обов'язково мають бути у складі певних підрозділів, а можуть існувати як окремі центри Александрії.

Бібліотечний сектор (قطاع المكتبات) є одним з найбільш оперативних підрозділів, що вирішує питання моделювання фондів, розподілу фондів, каталогізації, замовлень та прийому необхідних документів (у тому числі з інших секторів), веде облік отриманої літератури, реалізує бібліотечне опрацювання видань та розміщення. Бібліотечний сектор складається з шести департаментів (управлінь) і двох спеціальних підрозділів (департамент арабських бібліографічних стандартів (إدارة المعايير الببليوجرافية العربية)¹¹⁰, департамент франкомовної бібліотеки (إدارة المكتبة الفرنكوفونية)¹¹¹, департамент інформаційного обслуговування (إدارة خدمات المعلومات)¹¹², департамент головної бібліотеки (إدارة المكتبة الرئيسية)¹¹³, департамент спеціальних бібліотек (إدارة المكتبات المتخصصة)¹¹⁴, департамент бібліотечного опрацювання видань та роботи з фондом (إدارة الخدمات الفنية للمكتبات)¹¹⁵, секція (відділення) технічного регулювання та департамент бухгалтерії (القسم الفني للتنظيم وإدارة الميزانية)¹¹⁶, Центр IFLA для арабомовних бібліотек та інформаційних інститутів (Регіональний центр IFLA) (مكتب الإقلا الاقليمي)¹¹⁷.

Комплектуванням бібліотечного фонду Александрії займається департамент бібліотечного опрацювання видань та роботи із фондом (إدارة الخدمات الفنية للمكتبات), що поділяється на дві секції або відділення. Секція комплектування (قسم جمع الكتب)¹¹⁸ займається поповненням та оновленням бібліотечного фонду, а також вирішує ряд завдань, пов'язаних із формуванням бібліотечних ресурсів, у свою чергу, секція бібліографічного доступу (قسم دخول ببليوجرافي)¹¹⁹ займається каталогізацією документів, подальшим опрацюванням матеріалів та координує поповнення фондів продовжуваних видань і періодики.

Як уже зазначалося, в обов'язки секції комплектування входять поповнення фонду, відбір літератури та придбання документів, що відповідають профілю комплектування бібліотеки. Ця секція поділяється на три блоки (групи): блок комплектування, блок книгообміну та дарів і блок приймання літератури. Всі ці підрозділи реалізують системний відбір видань за всіма галузями знань для Александрійської бібліотеки.

Політика та стан комплектування бібліотеки на цей момент залежать від удосконалення принципів комплектування бібліотечного фонду. Простежується суттєвий відхід від вичерпного та вибіркового принципу до системного, соціально-комунікативного¹²⁰ та прогностичного. Станом на 2010–2011 рр. можна відзначити такі загальноприйняті процеси: присутній відбір літератури, або так званий (اختيار الكتب)¹²¹. При відборі враховується зміст видання, мета введення шуканої книжкової одиниці в один зі специфічних фондів, також аналізується інформація щодо наявних форматів цього видання і який із них більше відповідає потребам читачів. Існує поняття профілю комплектування¹²² (اتجاه جمع), оцінки літератури з метою доцільності її придбання (تقييم الكتب)¹²³, звільнення від видань, що втратили користь для бібліотеки (إزالة النشرات غير الضرورية)¹²⁴, заміна пошкоджених публікацій (استبدال النشرات المعيبة المعطبة)¹²⁵, організація адекватного зберігання різного роду та типу видань (منظمة حفظ النشرات)¹²⁶. Слід зазначити, що збереження бібліотечних фондів є найголовнішою місією Александрійської бібліотеки.

Комплектування Александрії здійснюється на основі сучасних теорій та технологій. Враховуючи суттєві зміни у відносинах комунікаторів¹²⁸ (бібліотек) та їхніх реципієнтів

(читацької аудиторії), змінилися і самі канали зв'язку між ними. Якщо раніше такими каналами були читальні зали із книгами, то тепер до них приєдналися локальні комп'ютерні мережі, мережа Інтернет, комп'ютерні зали. Така ситуація не могла не вплинути на формування бібліотечних фондів та комплектування Александріни. Зокрема, в документі "Політика формування бібліотечних фондів Александрійської бібліотеки" (сїя:сату татви:рі ас-сана:ди:кі фі мактабаті аль-Іскандаріййаті)¹²⁹ зазначено, що доступ до інформації у XXI столітті забезпечується через баланс між придбанням та наданням доступу до необхідної літератури. З цього випливає, що інтерактивна сторона отримання інформації може цілком лягти на комп'ютери, оскільки саме вони можуть забезпечити миттєву взаємодію комунікатора і будь-якого реципієнта (в тому числі з обмеженими можливостями слуху, зору і т.д.). Крім того, дистанційний інтернет-доступ до ресурсів Александріни за окремими угодами може вирішити часову проблему (бібліотека буде працювати практично 24 години на добу). Комп'ютер може вирішити й іншу сторону проблеми – придбання літератури, тому що 24 години на добу може надавати доступ до книжкових інтернет-магазинів, каталогів видавництва тощо, може вести самостійний пошук за назвами, роками видання та авторами книг. Таким чином, доступ до літератури, і зокрема електронних ресурсів, в Александріні здійснюється завдяки сучасній технічній базі, в бібліотеці є 330 персональних комп'ютерів, всі комп'ютери мають доступ до Інтернету та мають підтримку спеціального сектору інформаційних та комунікаційних технологій (قطاع التكنولوجيا الاخبارية و خطوط المواصلات)¹³⁰ із січня 2005 року. Цей сектор, у свою чергу, поділяється на два департаменти: департамент інформаційних та комунікаційних технологій і Міжнародну школу інформації та науки (ISIS)¹³¹. Підтримку інформаційних технологій та електронного комплектування також проводить бібліотечний сектор, зокрема департамент інформаційного обслуговування. Введення до фондів документів електронного формату, легкість перенесення їх на будь-які цифрові носії, переорієнтація з оффлайн-систем обслуговування на онлайн-забезпечили Александріні значний вплив читачів (із 2002 р. приблизно 1,2 млн. за рік)¹³². Для багатьох бідних жителів, а особливо студентів Єгипту, Александріна – це чи не єдина можливість використовувати комп'ютер та мережу Інтернет для навчання та наукових робіт безкоштовно.

Баланс між придбанням та наданням доступу до літератури може бути здійснений тільки за рахунок постійного підвищення бюджету на комплектування. Запити і побажання читачів Александріни поступово зростають, величина фондів збільшується, через це постійно удосконалюється система розподілу основних коштів та додаткових фінансувань. Співробітники-комплектатори (موظف جمع الكتب)¹³³ Александрійської бібліотеки керуються документом під назвою „Політика комплектування”, або „Сїя:сату джам'і аль-кутубі фі мактабаті аль-Іскандаріййаті”¹³⁴, в якому описані процедури та принципи закупівлі видань, котрими керується блок комплектування. Слід зазначити, що ці методики стосуються в основному надрукованих монографій, відеокасет, CD та DVD дисків та карт. У той же час питання щодо купівлі періодики, онлайн-ресурсів, державних документів вирішуються, виходячи з конкретного випадку (методом case-by-case). Враховуючи рекомендації документа „Сїя:сату татви:рі ас-сана:ди:кі фі мактабаті аль-Іскандаріййаті” („Політика формування фондів...”), блок комплектування (وحدة جمع الكتب) разом із секцією комплектування (قسم جمع الكتب) надає інформацію про закупівлі бібліотечній інформаційній системі, таким чином, спочатку списки літератури та сама література передаються до секції бібліографічного доступу (قسم دخول ببيوجرافي)¹³⁵ на каталогізацію (فهرسة)¹³⁶, потім вже підготовлені документи із шифрами надаються департаменту інформаційного обслуговування (ادارة خدمات المعلومات) бібліотечного сектору. Остаточо перевірена і підготовлена до введення в базу даних каталогу Александрійської бібліотеки інформація надається сектору інформаційних та комунікаційних технологій (قطاع تكنولوجيا الاتصالات و المعلومات). Доступ до інформації є домінантою комплектування фондів Александріни, тому для більш ефективної координації інформаційних потоків блок комплектування Александріни реалізує паралельне комплектування оцифрованими документами. Шляхом взаємодії з лабораторією оцифрування Александріни видання в електронному форматі передаються для зберігання до основного книгосховища, Спеціалізованій бібліотеці мистецтв, мультимедійних та аудіовізуальних матеріалів

(Мактабат мутахаґсаґат ліль-фунуні ва аль-васа:’ті аль-мута’аддіґаті ва аль-мава:дді ас-сама’ийґаті ва аль-баґарійґаті), Інтернет-архіву (‘Ірші:фа: ліаль-інтернет) та в окремих випадках іншим підрозділам Александріни. Слід зазначити, що такий підхід до комплектування та формування фондів електронних документів не є випадковим, оскільки Александрійська бібліотека ще з 2002 року зробила ставку саме на забезпечення читачів у першу чергу якісними електронними ресурсами. Можна заперечити, що Інтернет і так надає користувачам безліч наукових оцифрованих документів, однак електронні фонди наукової бібліотеки завжди будуть відзначати систематичність, швидкість доступу, якість, безпечність та точне знаходження джерел інформації. Таким чином, комплектування і купівля літератури в Александріні також починає відходити від традиційних форм. Особливо це стосується придбання ліцензій на тимчасове використання спеціальних баз даних та міжнародних бібліографічних баз, придбання мультимедії на компакт-дисках, інтегрування локальних проєктів бібліотеки до формування всесвітньої бібліотечної мережі. Тобто традиційні погляди на те, що всі фонди мають бути чітко локально розподілені та розміщені, вже не мають тієї ваги, що раніше. На перше місце виходить ідея про електронні ресурси та бази, а комплектування Александріни починає використовувати такі поняття, як „довготривалий доступ до бази” (الوصول الى قاعدة البيانات طويلة الأمد)¹³⁷ та „список баз даних, що передплачені” (قائمة قواعد البيانات التي تم اکتتابها)¹³⁸. Не виключено, що в недалекому майбутньому в Александріні може з’явитися нова концепція формування бібліотечних фондів, що буде не тільки оперувати локальними колекціями у книгосховищі, а й організовувати величезні фонди (колекції) баз даних (مجموعة قواعد البيانات)¹³⁹, які через деякий час будуть надаватися в тимчасове користування і поповнювати бюджет бібліотеки. Якщо раніше сектори та департаменти, що забезпечували бібліотеку літературою, цікавилися, головним чином, умовами закупівлі та доставки літератури, передплатою всієї бази даних або окремих її документів, то тепер до всіх цих питань починають додаватися такі, як умови ліцензування, доступу та користування колекціями баз даних. У цілому Александріна правильно зробила ставку на оцифрування та інтернет-архіви, тому що через деякий час ці документи, враховуючи їхню специфічність (електронні бази та цифрові документи, як правило, не можна повністю купувати, до них можна лише мати доступ протягом певного обмеженого часу), будуть коштувати чималі гроші для інших бібліотек.

Бібліотека Александріна не може використовувати в наш час принцип вичерпного комплектування бібліотечних фондів, як це практикувалось у III ст. до н.е. Дуже важко наразі створити таке книгосховище, яке б за фондовими ознаками було еквівалентне давній Александрійській бібліотеці. Якщо давнє книгосховище вмещало в себе майже всі найважливіші літературні пам’ятки своєї епохи¹⁴⁰, то сучасні бібліотеки світу ніколи не зможуть впоратися з цим завданням. Цьому заважає не тільки прогрес самої книговидавничої справи як у Європі, так і на Сході, а й швидкість формування самих книговидавничих ресурсів. Якщо раніше видавництва працювали більш-менш централізовано, то тепер демократичні закони створили безліч вільних приватних видавництв, які не завжди співпрацюють із державними установами і не виконують законів про обов’язковий примірник (قانون النسخة الضرورية (اللازمة))¹⁴¹. Інтернет дозволив звільнитися навіть від паперової тяганини та домовленостей із видавництвами, і результатом цього стали самвидав та тріумф цифрових технологій. Однак, якщо припустити, що буде створена бібліографічно-інформаційна система, що буде збирати дані про всі видання світу, Александріна навіть з подвоєним бюджетом не зможе реалізувати цей проєкт через відсутність фізичного простору у книгосховищі¹⁴². Таким чином, існує тільки єдиний, але трохи утопічний¹⁴³ шлях – зібрати всі світові книжкові скарби у вигляді оцифрованих колекцій.

Планується, що Александрійська бібліотека буде нарощувати свої фондові потужності та вдосконалювати співробітництво між бібліотечним сектором та сектором інформаційних і комунікаційних технологій. Значну підтримку секції (قسم جمع الكتب) та блоку комплектування (وحدة جمع الكتب) надає інтегрована цифрова система бібліотечних послуг Александріни, що входить до складу автоматизованої бібліотечної інформаційної системи, робота якої налагоджена зусиллями сектору інформаційних та комунікаційних

технологій (قطاع تكنولوجيا الاتصالات و المعلومات), а також керівників бібліотечних підрозділів. Бібліотечна інформаційна система Александріни пропонує ряд базових інформаційних модулів з комплектування, каталогізації, контролю за періодичними виданнями, ведення електронного каталогу ОРАС¹⁴⁴ та відстеження циркуляції¹⁴⁵ публікацій. На інтернет-сайті Александрійської бібліотеки ця система реалізує оновлення списків нових видань, що пропонуються на продаж чи обмін, а також подає їхній повний бібліографічний опис. Потужності виокремлених серверів на момент 2003 р. дозволяли зберігати на жорстких дисках до 500 DVD-дисків та запускати більше ніж 20 програм або CD-дисків одночасно. На сьогоднішній день ці показники дуже різко зросли, для порівняння, Інтернет-архів Александріни на сьогоднішній момент може вміщувати 3,7 петабайта різнопланової інформації на 1 636 комп'ютерах, об'єднаних у єдину систему.

Висновок

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновки, що цінним доробком Александрійської бібліотеки є не тільки її наукова та культурно-просвітницька місія, а й акцент на комплектуванні електронними ресурсами. Такий прорив (за даними проекту "Europeana", фонди класичних бібліотек світу оцифровані не більше ніж на 1%) у регулярному оцифруванні та вкладення коштів у формування інтернет-архівів дозволяють Александріні бути зразком для інформаційних центрів нашого часу та піднімати планку можливостей для сучасних бібліотек світу.

Список умовних позначень у транслітерації

- ḫ (خ) – твердий [х]
- ṭ (ط) – твердий [т]
- ṯ (ث) – приблизно відповідає англійському [θ]
- ẓ (ظ) – твердий [з]
- ẓ (ذ) – приблизно відповідає англійському [ð]
- k (ك) – твердий [к]
- ṣ (ص) – твердий [с]
- ḍ (ض) – твердий [д]
- ʿ (ع) – гортанний ['айн]
- ḡ (غ) – звук [г], що вимовляється на видиху,

¹ Бібліотека Александріна – сучасна назва Александрійської бібліотеки, що була заснована в III ст. до н.е., під час правління царя Єгипту Птолемея II Філадельфа, в місті Александрія. Ця назва з'явилась із 2002 р., коли на місці старої будівлі Александрійської бібліотеки побудували сучасний і більш масштабний комплекс.

² مكتبة الاسكندرية – мактабат аль-'Іскандарійят.

³ خزانة الكتب – хіза:нату аль-кутубі.

⁴ Библиотечная энциклопедия / Под ред. Ю.А. Гриханова. – М.: Пашков Дом, 2007. – С. 515–516.

⁵ Дані різних джерел про фонди давньої Александрійської бібліотеки сильно різняться. В українській Вікіпедії ([http://uk.wikipedia.org/wiki/ Александрійська бібліотека](http://uk.wikipedia.org/wiki/Александрійська_бібліотека)) вказана цифра від 50 до 700 тис. сувоїв, у той же час у російській Вікіпедії ([http://ru.wikipedia.org/wiki/ Александрійская библиотека](http://ru.wikipedia.org/wiki/Александрійская_библиотека)) представлена цифра від 400 тис. до 700 тис. манускриптів (або сувоїв). Такі неточності та розмитості даних характерні для багатьох енциклопедичних інтернет-ресурсів. Ісмаїл Серагельдін, директор Александріни, подає точну цифру в 700 тис. манускриптів, що приблизно дорівнює 100 тис. од. зберігання в друкованому еквіваленті.

⁶ Мусейон (Александрійський музей) (موسيون) – науковий комплекс Александріни, заснований за правління Птолемея Другого. При побудові та організації Мусейону за зразок були взяті Академія Платона та Лікей Арістотеля. Головною ідеєю Александрійського музею було створення Храму Науки, де проходили своєрідні урочисті заходи поклоніння музам (богиням, що, за віруваннями, підтримували натхнення науковців). Паралелі з Мусейоном можна дослідити і в сучасній Александріні (як і в Мусейоні, існують музеї, Форум, астрономічна обсерваторія та ін. науково-дослідні центри).

⁷ Поняття про арабські шрифти та орнаменти належать до такої спеціальної наукової дисципліни, як арабська каліграфія. Слід зазначити, що цей вид каліграфії використовується не тільки в арабській, а й у мовах пушту, фарсі, уйгурській, урду та ін. Найпоширенішими шрифтами (خطوط) – хаттун (хуту:т) – шрифт (араб.) на цей момент вважають: куфійське письмо (الخط الكوفي – аль-хатту куфі), шрифт насх (ним друкують більшість арабських книг) (الخط النسخ – аль-хатту ан-наسخ), спрощений стиль рук'а (رقة – рук'ат), декоративний шрифт сулюс (الخط الثلث – аль-хатту аф-фулюсі), китайсько-арабську каліграфію сіні (صيني – сі:ні:), мухаккак (الخط المحقق) – аль-хатту аль-мухаккак).

⁸ مجموعات (مجموعه) – маджму:'ат (маджму:'ат) – колекція (колекції) (араб.).

⁹ В основному це були папіруси з Пергамської бібліотеки.

¹⁰ Маються на увазі події 391 року, коли імператор Феодосій Перший дав дозвіл Феофілу Александрійському на руйнування язичницьких храмів.

¹¹ Феофіл Александрійський (грец. Θεοφίλος, араб. ثيوفلس بابا الاسكندرية و بطريك الاسكندرية) – Патріарх Александрійський, займав александрійську патріаршу кафедру з 385-го по 412 р. Відомий своєю ворожістю до Іоанна Златоуста, за різними даними, брав участь у руйнуванні Александрійської бібліотеки.

¹² Серапеум (грец. Σεραπειον, лат. Serapeum, араб. السرابيوم) – храм в Александрії, за різними даними, побудований Птолемеем Третім (246–222 до н.е.), присвячений богу Серапісу, захиснику Александрії. У ньому розміщувалось одне з відділень Александрійської бібліотеки.

¹³ Хроніки Сократа Схоластика та Евнапія Сардійського.

¹⁴ Омар Ібн Хаттаб (عمر ابن الخطاب) (прибл. 585 – прибл. 644) – найближчий друг та послідовник пророка Мухаммеда, другий Праведний Халіф.

¹⁵ قبر الاسكندر الاكبر – кабу аль-'Іскандер аль-Акбар – могила Александра Великого (Македонського) (араб.).

¹⁶ كاهن رئيسي – ка:гін-ун ра'і:сі-йун – головний жрець (Александрійської бібліотеки) (араб.).

¹⁷ علمي (العلماء) – 'ільміййун (аль-'улама:'і) – вчений (вчені) (араб.).

¹⁸ امين مكتبة (امناء مكتبة) – 'амі:ну мактабатін ('умана:'у мактабатін) – бібліотекар (бібліотекарі) (араб.).

¹⁹ Зенодот Ефеський (325 р. до н.е. – 260 р. до н.е.) – грецький філолог, коментував Гомера, один з перших бібліотекарів Александрійської бібліотеки. Під його керівництвом йшла робота з розпізнавання справжніх та підроблених стародавніх книг. Був укладачем довідників, енциклопедій. Докладно вивчив поеми Гомера „Ліада” та „Одіссея”, написав до них критику та пояснення, провів бібліографічну роботу та позначив пісні поем грецькими літерами.

²⁰ Ератосфен Кіренський (275 р. до н.е. – 194 р. до н.е.) – відомий вчений античності, вів різнопланові дослідження. Особливо цікавився астрономією, математикою та географією. Один із засновників наукової хронології, встановлював точні дані історичних та літературних подій Давньої Греції. Очоловав Александрійську бібліотеку і мав довічне право займати посаду бібліотекаря в ній.

²¹ Арістофан Візантійський (257 р. до н.е. – 180 р. до н.е.) – давньогрецький критик та філолог, у 194 р. до н.е. очолив Александрійську бібліотеку, зробив великий внесок своїми критичними нарисами про Гомера, Алкея, Алкмана, Есхіла, Софокла та ін. Вивчав велику різноманітність літературних тем, видавав книги з прислів'ями та крилатими висловами.

²² Каллімах (310 р. до н.е. – 240 р. до н.е.) – давньогрецький поет та філолог. Очоловав Александрійську бібліотеку. Зробив особливо значний внесок у її організацію, розробив бібліографічний трактат “Таблиці тих, хто прославився в усіх сферах знань”. Його роботу вважають одним із ключових трактатів, які висвітлили основні проблеми каталогізації Александрійської бібліотеки та інших давніх бібліотек. За різними переказами, його трактат правив головним каталогом давньої Александрії.

²³ У 4 р. н.е., під час руйнувань приміщень Александрійської бібліотеки фанатиками-християнами, була вбита перша вчена-енциклопедист в історії людства Гіпатія Александрійська. Таким чином, можна ще раз відзначити, що, імовірно, повна загибель давньої бібліотеки – це злочин, пов'язаний із релігійною нетерпимістю та етичною деградацією певних прошарків населення.

²⁴ Слова директора Александрії Ісмаїла Серагельдіна мають фактичне підтвердження, зокрема у фондах бібліотеки присутні твори, що частково або повністю засуджують іслам, наприклад твори британського письменника індійського походження Сальмана Рушді „Сатанинські вірші”. Іранські фанатичні ісламісти за цей твір засудили Рушді до смертної кари і закликали всіх мусульман світу виконати цей вирок, через це письменник довгі роки жив під охороною.

²⁵ Відновлення бібліотеки, а точніше, ідейне переосмислення її ролі, організація та розробка поточних архітектурних проектів розпочалися ще задовго до прийняття „Декларації

про відновлення сучасної Александрії”, що була підписана в 1988 році урядами Єгипта, Александрійським університетом, ЮНЕСКО та ООН і мала скоріше символічне значення. Поціновувачі єгипетської сучасної та давньої бібліографії неодноразово звертались до влади із закликами до відновлення бібліотеки, однак тільки в 1990 році в місті Асуань за підтримки дружини президента Єгипту Сюзан Мубарак була підписана „Асуанська декларація”, яка засвідчила вже цілком реальні обіцянки багатьох країн світу щодо відновлення Александрії.

²⁶ Библиотечная энциклопедия / Под ред. Ю.А. Гриханова – М.: Пашков Дом, 2007. – С. 515–516.

²⁷ Поточна робота сектору міжнародного книгообміну НБУВ з Александрійською бібліотекою полягає в отриманні від Александрії річних звітів, а також у розширенні книгообмінних зв'язків. Через відсутність необхідних коштів відкладений договір з Александрією щодо отримання єгипетських газет та періодики.

²⁸ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського встановила книгообмінні зв'язки з Єгиптом ще в довоєнні роки.

²⁹ З 2006 року відділ комплектування іноземною літературою об'єднаний з іншими відділами комплектування Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського і переіменований на Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів. У 2006 році співпрацю з Єгиптом координував сектор міжнародного книгообміну.

³⁰ Згідно з повідомленням директора Департаменту адміністративно-фінансових питань, документації та архіву МЗС України І.М. Гнатишина від 28.12.2002 р.

³¹ Головний читальний зал Александрії – архітектурний шедевр, за задумом архітекторів та керівництва бібліотеки, справляє на відвідувачів спеціальне естетичне враження завдяки сучасній системі освітлення та елементам скляного даху. Загальна площа залу складає 70 тис. м². Розміщений він на одинадцяти каскадних рівнях. Колони читального залу зроблені у стилі high-tech і, на думку європейських мистецтвознавців, мали б більш привабливий вигляд, якби на них були зображені арабські чи клинописні написи або літери.

³² Дані взяті із продовжуваного видання Александрії „Bibliotheca Alexandrina”.

³³ Дані взяті з “Annual Report of Bibliotheca Alexandrina (2009–2010)” (Overview).

³⁴ Онлайн бази даних включають приблизно 1 200 000 оцифрованих дисертацій.

³⁵ У річному звіті 2011 року ці бази даних вже не враховувались, оскільки їхні провайдери надали їм статус відкритих та вільних для використання.

³⁶ Тут маються на увазі психологічні елементи, що властиві для колективного несвідомого давніх греків.

³⁷ Маються на увазі приблизно 297–47 рр. до н.е.

³⁸ У цьому контексті „язичницький центр” – це скоріше науковий та культурний центр, який не підтримував філософію християнства та інших найпоширеніших релігій.

³⁹ Ідеї орфізму, головним чином, були зосереджені на реформації культу Діоніса, зокрема існувало твердження, що в людині існує дві рушійні містичні сили: сила Діоніса (добра) та сила титанічна (зла).

⁴⁰ ارشيفنا للانترنت – ірші:фа: ліаль-інтернет – Інтернет-архів (Александрійської бібліотеки) (араб.).

⁴¹ مكتبة متخصصة للفنون والوسائط المتعددة والمواد السمعية والبصرية – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-фунуні ва аль-васа:’ті аль-мута’аддідаті ва аль-мава:дді ас-сама’иййаті ва аль-баґсаріййаті.

⁴² مكتبة متخصصة للكوفيين – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-макфу:файні.

⁴³ مكتبة متخصصة للأطفال – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-’а’фа:лі.

⁴⁴ مكتبة متخصصة للنشء – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-наш’і.

⁴⁵ مكتبة متخصصة للميكروفيلم – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-мі:кру:фі:льмі.

⁴⁶ مكتبة متخصصة للكتب النادرة والمجموعات الخاصة – мактабат мутахаґґаґсаґат ліль-кутубі ан-на:діраті ва аль-маджму:’а:ті аль-ха:ґґаті.

⁴⁷ متحف (متاحف) – матхаф (мата:хіфу) – музей (музеї) (араб.).

⁴⁸ متحف للآثار – матхаф ліль-ааґа:рі.

⁴⁹ متحف للمخطوطات – матхаф ліль-махту:та:ті.

⁵⁰ متحف للسادات – матхаф ліль-Са:да:т.

⁵¹ متحف لتاريخ العلوم – матхаф літа:рі:хі аль-’улюмі.

⁵² قبة سماوية – қуббат сама:ві:ййат.

⁵³ قاعة استكشاف – ka:’ату істікша:фі – дослівний переклад з араб. „зал для розвідок (наукових)”.

⁵⁴ IPS – International Planetarium Society.

⁵⁵ بانوراما حضارية – ба:ну:ра:ма: хада:рііййаті – дослівно: Панорама цивілізації (араб.).

⁵⁶ VISTA The Virtual Immersive Science and Technology Applications system) – Інтерактивне віртуальне середовище для розробки наукових і технічних програм (англ.).

⁵⁷ مركز دراسات الاسكندرية وحضارة البحر المتوسط – марказу діра:са:ті аль-’Іскандаріййаті ва хада:раті аль-бахрі аль-Мутавасіті.

⁵⁸ مركز الفنون – марказу аль-фуну:ні.

⁵⁹ مركز الخطوط – марказу аль-хуту:ті.

⁶⁰ CSSP – Center for Special Studies and Programs (англ.).

⁶¹ مركز الدراسات و البرامج الخاصة – марказу ад-діра:са:ті ва аль-бара:міджі аль-ха:сґґаті.

⁶² ISIS – International School of Information Studies (англ.).

⁶³ المعهد الدولي للدراسات المعلوماتية – аль-ма'агаду ад-дувалію ліль-діра:са:ті аль-ма'алю:ма:тіййаті.

⁶⁴ مركز المخطوطات – марказу аль-махту:та:ті.

⁶⁵ مركز توثيق التراث الحضاري والطبيعي – марказу тавґи:кі ат-тура:ґі аль-хада:ріїї ва ат-табі:'іїї.

⁶⁶ مركز الاسكندرية للدراسات الهلنستية – марказу аль-Іскандарійаті ліль-діра:са:ті аль-галянасатійаті.

⁶⁷ Александрійська бібліотека не має статусу національної і не отримує літуратуру за законом про обов'язковий примірник.

⁶⁸ Авад Луї (1915–1990) – відомий арабський філолог та письменник, заснував єгипетську наукову літературну критику.

⁶⁹ Шаді Абдель Салам (1930–1986) – єгипетський сценарист, декоратор та директор фільмів, зокрема історичних („Ва Ісламах”, „Ель-Нассер Салах Ель-Дін” та ін.).

⁷⁰ Мохі Ельдін Хусейн (нар. 1936) – народився в місті Ель-Мансура, Єгипет. Скульптор та керамік, відомий своїми творчими виставками. В Александрії міститься близько 90 його керамічних робіт, які митець подарував Александрійській бібліотеці.

⁷¹ http://www.bibalex.org/imagegallery/ba_gallery_en.aspx?ID=29&Name=Mohie%20El-Din%20Hussein.%20A%20Creative%20Journey – тут можна побачити фото робіт Мохі Ельдіна Хусейна.

⁷² Абдель Салам Ейд (нар.1943) – народився в Александрії, професор з образотворчого мистецтва Александрійського університету. Відомий своїми науковими роботами та виставками (в тому числі і в Александрії).

⁷³ Реайя Ель-Німр та Абдель-Гхані Абоу Ель-Енеїн – подружжя, яке займається організацією мистецьких виставок та фолк-фестивалів. Реайя Ель-Німр збирає колекцію етнічних арабських дорожочніностей, прикрас та костюмів, а її чоловік Абдель-Гхані – фолк-художник, митець та дизайнер.

⁷⁴ Брати Венлі – з 1940-х до 1970-х рр. відомі постаті мистецтва Александрії, художники, що мають свій особливий стиль у малюванні швидких ескізів та декоруванні театральних сцен, опер та фольклорних сцен.

⁷⁵ Адам Хенін (нар. 1929) – починаючи з 1960-х р., один з найталановитіших та найпомітніших арабських скульпторів, отримав Єгипетську державну відзнаку (медаль) з мистецтва та Премію Мубарака.

⁷⁶ Ахмед Абдель-Вахаб (нар. 1932) – відзначився як один з найкращих сучасних єгипетських скульпторів. Дотримувався сучасних стилів, особливо відомий своїми скульптурами Ехнатона в різних формах та різних масштабах. Нагороджений державною нагородою „За заслуги” у 2002 р.

⁷⁷ Хамед Саед (1908–2006) – авангардний митець, інтелектуал та мислитель. Навчався в Амаде Озенфанта. У Єгипті працював учителем малювання та історії мистецтва. Був бібліотечним куратором Вищого інституту педагогіки Єгипту. У 40-ві роки радник у Луксорській студії.

⁷⁸ Хасан Соліман (1928–2009) – художник-авангардист ранніх 60-х років, був мистецьким новатором, письменником, критиком, ілюстратором газет. Експериментував з абстракціями, графікою, підкреслював чорні та білі відтінки, що надавало його картинам цікавих теплих, а інколи холодних настроїв.

⁷⁹ Хостинг (веб-хостинг) – надання послуг розміщення, підтримки та супроводження корпоративних чи індивідуальних веб-сайтів на серверах, що спеціалізуються на таких видах діяльності і мають відповідне спеціальне програмне забезпечення.

⁸⁰ ABA – The Academia Bibliotheca Alexandrinae (англ.).

⁸¹ ASEST – Arabic Society for Ethics in Science & Technology (англ.).

⁸² Ільве Анна Марія Ліндх (1957–2003) – шведський державний діяч, дипломат. Виступала із засудженням політики США в Іраці, критикувала політику урядів Аріеля Шарона і Сільвіо Берлусконі. Виступала за розширення європейського співробітництва.

⁸³ IPS – The Institute for Peace Studies (англ.).

⁸⁴ Сюзанна Мубарак (سوزان مبارك) – перша леді Єгипту; в 1978 р. одружилася з Хосні Мубараком. На початку 2011 р. вважалася членом Національної ради з материнства та дитинства, опікувалася фінансуванням та організацією Александрійської бібліотеки з самого початку її існування, публічними бібліотеками Єгипту та низкою благодійних і науково-дослідних організацій.

⁸⁵ ARO-TWAS – The Arab Regional Office of the Academy of Science for the Developing World (англ.).

⁸⁶ The Middle Eastern and North African Network for Environmental Economics (англ.).

⁸⁷ The Arab Network for Woman in Science and Technology (англ.).

⁸⁸ مكتب مدير المكتبة – мактабу муді:рі аль-мактабаті.

⁸⁹ Надалі в тексті термін إدارة ('іда:рат) – управління, адміністрація (араб.) – буде потребувати уточнень. Головним чином, вони стосуються декількох варіантів його перекладу: 1) управління; 2) департамент. Враховуючи походження цього терміна від дієслова ادار ('ада:ра) – керувати, ко-регувати (араб.), – перший варіант перекладу є більш точним.

⁹⁰ إدارة السكرتارية – 'іда:рату ас-сікріта:ріййаті.

⁹¹ المستشارون – аль-мусташа:ру:на.

⁹² الإدارة القانونية – аль-'іда:рату аль-ка:ну:ніййату.

⁹³ المراجعة الداخلية – аль-мура:джа'ату ад-да: хіліййату.

⁹⁴ التعاون الفني – ат-та'а:вуну аль-фані.

⁹⁵ إدارة النشر – 'іда:рату ан-нашрі.

⁹⁶ الشؤون المالية – аш-шу'уну аль-ма:ліййаті.

⁹⁷ معهد دراسات السلام – ма'агду діра:са:ті ас-саля:мі.

⁹⁸ Термін وحدة (вахда) – 1) комплекс, група, секція; 2) частина, підрозділ (араб.) – потребує певних уточнень. Теоретично він може бути похідним або від дієслова وحد (ваххада) – об'єднувати, уніфікувати (араб.) – і тоді більш тяжіє до термінів „комплекс”, „група”; або від дієслова وحد (ваххада) – 1) бути єдиним; 2) бути самотнім – і тоді гіпотетично тяжіє до „підрозділу” (чогось окремого або відокремленого від інших частин). Таким чином, важко без додаткових філологічних досліджень сказати, який саме переклад є більш прийнятним. В англійській версії видання “Bibliotheca Alexandrina” використовується англійське „unit”, яке має переклад: 1) блок; 2) підрозділ; 3) частина; 4) елемент; 5) секція. У цій статті переклад وحدة є „блок”, однак слово „група” також може бути використане.

⁹⁹ وحدة تنمية الموارد – вахдату танміййаті аль-мава:ріді.

¹⁰⁰ Термін قطاع (кіта:'ун) – 1) розріз, перетин; 2) сектор – є доволі дискусійним і незвичним для фахівців українських бібліотек. Головним чином, через те, що, наприклад, у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського сектор не є великим підрозділом, у той же час в Александрійській бібліотеці це найбільший підрозділ (більше департаментів та секцій).

¹⁰¹ Інколи до шостого сектору причисляють представництво президента бібліотеки та його канцелярію.

¹⁰² قطاع الشؤون الأكاديمية وثقافية – кіта:'у аш-шу'у:ні аль-'ака:дімі:іййаті ва шака:фіййаті.

¹⁰³ قطاع العلاقات الخارجية – кіта:'у аль-'аліяка:ті аль-ха:ріджіййаті.

¹⁰⁴ قطاع الشؤون المالية والإدارية – кіта:'у аш-шу'у:ні аль-ма:ліййаті ва аль-'іда:ріййаті.

¹⁰⁵ قطاع تكنولوجيا الاتصالات والمعلومات – кіта:'у тікнуну:луджіа аль-'іттіса:ла:ті ва аль-ма'алю:ма:ті.

¹⁰⁶ قطاع المكتبات – кіта:'у аль-мактаба:ті.

¹⁰⁷ Як вже зазначалося вище, термін إدارة краще перекладати як „управління” або „адміністрація”, а не „департамент”. Однак в англійських версіях продовжуваного видання “Bibliotheca Alexandrina” зустрічається саме варіант „department”, який з англійської мови можна перекладати і як „управління”, і як „департамент”. Крім того, ще одним значенням слова „department” може бути „відділ”.

¹⁰⁸ Слово قسم (кісм) має такі значення, як: 1) частина (також „частина тексту чи книги”), частка; 2) відділ, відділення; 3) поділ; 4) район (міста). Відповідно, в англійських версіях продовжуваного видання “Bibliotheca Alexandrina” вживається слово „section”, що має ще більше значень, аніж арабське قسم, зокрема: 1) розріз, зріз (мед. терм.); 2) частка; 3) параграф; 4) підвідділ, секція; 5) відділення (військ. терм.). Таким чином, термін вважається дискусійним. Накрашою його заміною може бути слово „відділення”, оскільки слово „відділ” відображає більш масштабний підрозділ. На прикладі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського можна дослідити, що сектор Александріни приблизно відповідає Центру НБУВ, департамент (управління) – відділу, секція (відділення) – більша за сектор НБУВ, однак менша за відділ, а блок приблизно відповідає сектору. Однак класифікація підрозділів Александріни є доволі дискусійною, саме через багатозначність термінів.

¹⁰⁹ Див. посилання 98.

¹¹⁰ إدارة المعايير البيبلوجرافية العربية – 'іда:рату аль-ма'а:ійірі аль-бібліюджа:фіййаті аль-'арабіййаті.

¹¹¹ إدارة المكتبة الفرائضية – 'іда:рату аль-мактабаті аль-фара:нжа:фіййаті.

¹¹² إدارة خدمات المعلومات – 'іда:рату хідма:ті аль-ма'алю:ма:ті.

¹¹³ إدارة المكتبة الرئيسية – 'іда:рату аль-мактабаті ар-ра'і:сіййаті.

¹¹⁴ إدارة المكتبات المتخصصة – 'іда:рату аль-мактаба:ті аль-мушаххасса:ті.

¹¹⁵ إدارة الخدمات الفنية للمكتبات – 'іда:рату аль-хадама:ті аль-фаніййаті ліль-мактаба:ті.

¹¹⁶ القسم الفني للتنظيم وإدارة الميزانية – аль-кісм аль-фані літанзі:мі ва 'іда:рату аль-мі:за:ніййаті.

¹¹⁷ مكتب الافلا الإقليمي – мактабу 'іфла: аль-іклі:міййу.

¹¹⁸ قسم جمع الكتب – кісму джам'і аль-кутубі.

¹¹⁹ قسم دخول ببيوجرافي – кісму духулі біблію:джра:фійі.

¹²⁰ Соціально-комунікативний принцип комплектування бібліотечного фонду поки що не є офіційно прийнятим і містить у собі багато елементів прогностичного принципу. Основними його ідеями є еволюційні видозміни систематичного відбору матеріалу з різних галузей знань, врахування тенденцій сучасних соціальних комунікацій, спроба передбачити, як надалі зміниться поведінка читача і які ідеї він буде потребувати від бібліотеки.

¹²¹ اختيار الكتب – іхтія:ру аль-кутубі.

¹²² У профілі комплектування фондів Александріни відображені, як правило, принципи поповнення фондів документами різними мовами, визначені види та екземплярність отриманих і відправлених на збереження документів.

¹²³ اتجاه جمع الكتب – ітіджа:гу джам'і аль-кутубі.

¹²⁴ تقييم الكتب – таїї:му аль-кутубі.

¹²⁵ ازالة النشرات غير الضرورية – 'іза:ляту ан-нашара:ті гайрі ад- дару:ріййаті.

¹²⁶ استبدال النشرات المعيبة المعطية – 'істібда:лу ан-нашара:ті аль-ма':і:баті аль-му 'табаті.

¹²⁷ منظمة حفظ النشرات – муназзамату хіфзі аннашара:ті.

¹²⁸ Один з термінів теорії соціальних комунікацій, у загальному значенні – суб'єкт, який організує спілкування, передачу інформації від людини до людини або від джерела інформації до людини. Комунікатор може використовувати мову та інші сигнальні форми зв'язку.

¹²⁹ سياة:ساتو تاتوي:ری اذ-सानا:ди:кі фі мактабаті аль-Іскандаріййаті – „Політика формування фондів Александрійської бібліотеки” (араб.).

¹³⁰ التكنولوجيا الاخبارية و خطوط المواصلات قطاع – кіта:'у ат-тікну:лу:джія аль-і хба:ріййаті ва хуту:ті аль-мува:сала:ті.

¹³¹ ISIS – International School for Information and Science (англ.).

¹³² Це досить значна цифра, для порівняння – кількість читачів Бібліотеки Конгресу – приблизно 1,7 млн. за рік.

¹³³ موظف جمع الكتب – муваззафу джам'і алькутубі.

¹³⁴ سياسة جمع الكتب في مكتبة الاسكندرية – “Політика комплектування Александрійської бібліотеки” (араб.).

¹³⁵ Секція бібліографічного доступу департаменту бібліотечного опрацювання видань та роботи із фондом бібліотечного сектору.

¹³⁶ فهرسة – фаграсат.

¹³⁷ الوصول الى قاعدة البيانات طويلة الامد – аль-вусу:лю 'іля ка:'ідаті аль-байа:на:ті таві:ляті аль-'амаді.

¹³⁸ قائمة قواعد البيانات التي تم اکتتابها – ка:'імату қава:'іді аль-байа:на:ті ллаті тамма 'іктіта:буга:.

¹³⁹ مجموعة قواعد البيانات – маджму:'ату қава:'іді аль-байа:на:ті.

¹⁴⁰ Вказівки до комплектування давньої Александрійської бібліотеки: першочергове комплектування епічною поезією (Гомер), трагедіями та комедіями (Есхіл, Софокл, Евріпід), творами з історії, права, ораторського мистецтва, філософії та ін. наук.

¹⁴¹ Закон про обов'язковий примірник виконується в Єгипті, одна із його назв: قانون النسخة (اللازمة الضرورية) – ка:ну:н ан-нусхаті ад-дару:ріййаті (аль-ла:зіматі).

¹⁴² Для порівняння, Бібліотека Конгресу на початок 2011 р. має у своєму фонді прибіл. 150 млн. од. зберігання. Крім того, у 2009 році був реалізований проект додаткового книгосховища Бібліотеки у Форт-Міді (Меріленд), воно вміщає 33 млн. одиниць зберігання, що в 4 рази більше, ніж може вмістити головне книгосховище Александріни.

¹⁴³ Користуючись математичними розрахунками, можна передбачити, що для зберігання та обліку 10000 книг треба велике приміщення приблизно на 25 стелажів по 400 книг на кожному, плюс тепловий, пиловий та вологісний режим, персонал. Для зберігання електронних копій такого обсягу треба два DVD-диски, один комп'ютер вартістю 300–400 доларів, один співробітник. Таким чином, не виключено, що Александрійська бібліотека цілком може спробувати стати флагманом із комплектування та збереження вичерпної світової інформації з усіх галузей знання в цифровому форматі. (<http://prometey.org/>).

¹⁴⁴ OPAC – On-Line Public Access Catalog (англ.).

¹⁴⁵ Маються на увазі такі процеси, як міжбібліотечні позики, облік статистики користування окремими фондами. В широкому значенні, циркуляція публікацій також передбачає тимчасовий обмін публікаціями основних фондів Александріни з фондами її філій, що забезпечує правильне координування роботи окремих підрозділів, а також забезпечення інформацією окремих користувачів.

ЛІТЕРАТУРА

- Библиотечная энциклопедия / Под ред. Ю.А. Гриханова. Москва, 2007.
- Борухович В.Г. В мире античных свитков. Саратов, 1976.
- Васильченко Н.П. Формирование библиотечных фондов // Науч. и техн. б-ки. 1996. № 5.
- Воронько К.Л. Библиотечные фонды: учебник. Москва, 1992.
- Глухов А.Г. Судьбы древних библиотек. Москва, 1992.
- Григорьев Ю.В. Теоретические основы формирования библиотечных фондов. Москва, 1973.
- Зайцев Ю.В. Словарь античности. Москва, 2002.
- Кулаковська Т., Солоіденко Г. Міжнародне співробітництво бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору // Бібліотечний вісник – 2006. № 6.
- Муханна Абдул Маджид. История, современное состояние и основные проблемы развития национальных библиотек арабских стран в свете концепций НАТИС: Дис. ... канд. пед. наук: 05.25.03. Ленинград, 1984.
- Рыбакин В.С. Собрание арабских рукописей Центральной научной библиотеки (ЦНБ) АН УССР. // Письменные памятники Востока. (Историко-филологические исследования). Ежегодник. 1976–1977. Москва, 1984.
- Савченко А.В. Каталог арабских рукописей ЦНБ АН УССР. Киев, 1987 (відбиток).
- Столяров Ю.Н. Библиотечный фонд. Москва, 1991.
- Терёшин В.И. Библиотечный фонд. Москва, 1994.
- Эйдемиллер И.В. Стратегия формирования фондов публичных библиотек: маркетинговый подход. Санкт-Петербург, 1995.
- Adam Gacek. The Arabic Manuscript Tradition: A Glossary of Technical Terms and Bibliography. Leiden, 2001.
- Albin Michael W. Acquisition of conference proceedings from the Arab World // Library Acquisitions: Practice & Theory 6, No 2 (1982).
- Aman M. The new Bibliotheca Alexandrina: a link in the historical chain of cultural continuity. University of Wisconsin, Milwaukee, 1990.
- Amer Ibrahim Al-Kindilchie. Libraries in Iraq and Egypt: A Comparative Study. Int. Lib. Rev. 9, 1977.
- Azza Ezzat. The Digital Library of Inscriptions and Calligraphies. Bibliotheca Alexandrina. Calligraphy Center. // Abgadiyat Journal 4. Alexandria, Egypt: Bibliotheca Alexandrina, October, 2009.
- Caryle Murphy. The Library of Alexandria: A Treasure House of Knowledge Rises Again // Carnegie Reporter: Spring 2010.
- Hasan S. Reviving Past Glory: A Work in Progress. In Bibliotheca Alexandrina, International Architectural Competition by Franco Zagari. UNESCO/UNDP / Edizioni Carte Segrete, 1990.
- Itamuddin S.M. Arabic Writing and Arab Libraries. London, 1983.
- Jacques Tocatlian. A project of international dimension. In Bibliotheca Alexandrina. International Architectural Competition by Franco Zagari. UNESCO/UNDP/ Edizioni Carte Segrete, 1990.
- Jacques Tocatlian. Bibliotheca Alexandrina: From Dream to Reality. Intl. nform. & Libr. Rev. 35, 2003.
- Jacques Tocatlian. Bibliotheca Alexandrina – Reviving a legacy of the past for a brighter common future. Int. Lib. Rev. 23, 1991.
- Jackson S. Alexandrian Library. In ALA Encyclopedia of Library and Information Service. Chicago: ALA, 1980.
- Mayor F. In International Commission for the Revival of the Ancient Library of Alexandria: Commemoration of the Inaugural Session. UNESCO / Edizioni Carte Segrete, 1990.
- Mohamed Awad. Alexandria and the Mediterranean: a space of dialog and exchange. The Alexandria & Mediterranean Research Center //, Alex-Med Newsletter, issue 1. September – December 2005.
- Mohamed Hasan. Book Review: Diwan of Arabic Calligraphy in Egypt during the Muhammed Ali Dynasty. Bibliotheca Alexandrina. Calligraphy Center. // Abgadiyat Journal 5. Alexandria, Egypt: Bibliotheca Alexandrina, October 2010.
- Mubarak M.H. In Bibliotheca Alexandrina. International Architectural Competition by Franco Zagari. UNESCO/UNDP / Edizioni Carte Segrete, 1990.
- Mubarak S. In International Commission for the Revival of the Ancient Library of Alexandria: Commemoration of the Inaugural Session. UNESCO / Edizioni Carte Segrete, 1990.
- Raitt D. The Electronic Library Manager's Guide to the New Library of Alexandria. The Electronic Library, 8 (1). 1990.
- Ramez Farag. The Catalan Library celebrates her 100 years at the Bibliotheca Alexandrina. The

Alexandria & Mediterranean Research Center. // **Alex-Med Newsletter. Issue 3.** May–July 2006.

Salah el-Kholy. Some errors in writing resulting from similarity of some hieratic signs. *Bibliotheca Alexandrina. Calligraphy Center // Abgadiyat Journal 2.* Alexandria, Egypt: Bibliotheca Alexandrina, October 2007.

Sharp David. From Demetrius to Serageldin. *The Lancet*, vol.360, October 12, 2002.

Thomas Hare. Towards a canon of Egyptian calligraphy by reference to calligraphy in East Asia. *Bibliotheca Alexandrina. Calligraphy Center // Abgadiyat Journal 1.* Alexandria, Egypt: Bibliotheca Alexandrina, October 2006.

Warnecke J.C. The International Architectural Competition of the Ancient Library of Alexandria. In *Bibliotheca Alexandrina. International Architectural Competition* by Franco Zagari. UNESCO/UNDP/Edizioni Carte Segrete, 1990.

Yasin H. Safadi. *Islamic Calligraphy.* Boulder (Colorado): Shambhala Publications, Inc., 1979.

За допомогу у написанні статті висловлюю вдячність:

О.С. Онищенко, директору Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;

І.В. Сівкову, к.ф.н., викладачу кафедри Близького Сходу Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка;

Н.І. Малолетовій, с.н.с. Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;

Н.В. Стрішенець, к.і.н., с.н.с., керівникові Центру бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;

Р.Л. Красій, зав. сектором міжнародного книгообміну Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського